

سوره شناسی

(روش تحقیق ساختاری در قرآن کریم)

www.ketab.ir

پدید آورندگان:

دکتر محمدعلی لسانی فشارکی

دکتر حسین مرادی زنجانی

سرشناسه: لسانی، محمدعلی، ۱۳۳۲ - Lessani Fesharaki, Muhammad Ali
عنوان و نام پدیدآور: سوره‌شناسی (روش تحقیق ساختاری در قرآن کریم) / پدید آورندگان
محمدعلی لسانی فشارکی، حسین مرادی زنجان.
مشخصات نشر: تهران: انتشارات ۱۱۴ [صد و چهارده]: موسسه فرهنگی هنری کانون نشر و
ترویج زبان قرآن، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری: ۲۳۲ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۶۱۶۸۷-۱

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: چاپ قبلی: نصاب، ۱۳۹۴.

موضوع: قرآن -- بررسی و شناخت

موضوع: Qur'an -- Surveys

موضوع: قرآن -- سوره‌ها و آیه‌ها

موضوع: Qur'an -- Suras and ayats

موضوع: قرآن -- تحقیق

موضوع: Qur'an -- Research

شناسه افزوده: مرادی زنجان، حسین، ۱۳۵۱ -

شناسه افزوده: Moradi Zanjani, Hossein

شناسه افزوده: موسسه فرهنگی هنری کانون نشر و ترویج زبان قرآن

رده بندی کنگره: BP۶۵/۴

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵۹

شماره کتابشناسی ملی: ۷۴۳۸۸۴۶

سوره‌شناسی

(روش تحقیق ساختاری در قرآن کریم)

پدیدآورندگان: دکتر محمدعلی لسانی فشارکی، دکتر حسین مرادی زنجان

ناشر: صد و چهارده

با همکاری فنی مؤسسه فرهنگی هنری کانون نشر و ترویج زبان قرآن

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۵۰۰۰۰ تومان

نوبت چاپ و تاریخ: اول، ۱۳۹۹

تعداد صفحه و قطع: ۲۳۲ صفحه، وزیری

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۶۱۶۸-۷-۱

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

نشر ۱۱۴

توزیع و پخش: ketapaxsh.ir

شماره تماس: ۰۹۱۲۰۲۱۰۳۷۴

nashr114.ir

فهرست مطالب

۷	مقدمه
۱۱	بخش اول: مراحل و قواعد سوره شناسی
۱۲	فصل اول: انتخاب سوره
۱۳	کوتاهی و بلندی سوره‌ها
۱۴	بهتر یا برتر بودن سوره‌ها نسبت به همدیگر
۱۶	انتخاب سوره‌های متوسط
۱۷	داشتن سوره جاری
۲۵	مداومت و اَدَمَان
۲۶	فصل دوم: تهیّه لوح یا تابلوی سوره‌ها
۲۷	اهمیت نگارش لوح یا تهیّه تابلوی سوره‌ها
۲۸	نحوه تهیّه لوح یا تابلوی سوره
۳۶	آثار و برکات و کارایی‌های لوح یا تابلوی سوره‌ها
۴۹	فصل سوم: قرائت و تکرار سوره
۴۹	ماهیت و حقیقت قرآن
۵۱	تکرار و استمرار
۵۲	اهمیت تکرار سوره‌ها
۵۶	فصل چهارم: نام‌گذاری سوره‌ها
۵۶	تحقیق در رابطه با نام سوره‌ها
۵۷	توقیفی نبودن نام سوره‌ها
۶۱	محور موضوعی سوره‌ها
۶۱	حدیث‌شناسی روایات اسماء السور
۶۲	بهره‌وری از اسماء و اوصاف سوره‌ها
۶۳	پرهیز از ترجمه کردن نام سوره‌ها
۶۴	دقت در نقل و نگارش نام سوره‌ها
۶۵	فصل پنجم: ترتیب نزول سوره‌ها و مکی یا مدنی بودن آنها
۶۶	جایگاه ترتیب نزول قرآن در سیره نبوی
۶۶	فرامگانی و فرازمانی بودن قرآن
۶۷	میزان نظارت و اهتمام پیامبر اکرم بر ثبت ترتیب نزول

۶۹	اصالت و اهمیت ترتیب مصحف شریف
۷۰	ترتیب تلاوت مبنای درست سوره شناسی
۷۳	پیوند ترتیب مصحف با ترتیب نزول
۷۷	فصل ششم: اسباب نزول
۷۷	جایگاه علم اسباب نزول در سیره نبوی
۷۸	ارتقای اسباب نزول به اهداف و مقاصد نزول
۸۱	اسباب نزول متعدد
۸۳	اسباب نزول متأخر
۸۴	روایات اسباب نزول و مسأله جری و انطباق
۸۷	فصل هفتم: رکوعات قرآنی
۸۷	رکوعات و نزول تدریجی قرآن
۸۷	رکوعات قرآن و مقام معلّمی پیامبر اکرم
۸۸	تواتر رکوعات قرآن
۹۲	تعداد و محدوده رکوعات
۹۴	رکوعات یا سوره‌واره‌های قرآن
۹۵	فلسفه قرائت رکوعات در نماز
۹۷	دلیل نهی از قرائت سوره‌های طولانی در نماز
۹۸	تصحیح یک تلقی نادرست از آموزه‌های مکتب اهل بیت
۹۹	نقش تعیین‌کننده رکوعات قرآنی در تلاوت مجلسی قرآن
۱۰۰	کاربرد رکوعات در سوره شناسی
۱۰۱	رکوعات قرآنی در تفاسیر
۱۰۲	تعیین‌کنندگی ترتیب رکوعات در سوره شناسی
۱۰۵	فصل هشتم: پیوند سوره‌ها
۱۰۶	گروه‌بندی سوره‌ها
۱۰۶	معیار گروه‌بندی سوره‌ها
۱۰۸	حوامیم
۱۰۹	مستحبات
۱۱۲	المیمات
۱۱۳	الراءات
۱۱۴	سوره‌های آغاز شده با خطاب و ندا
۱۱۶	بازتاب گروه‌بندی سوره‌شناسانه سوره‌ها در حوزه تفسیر
۱۱۷	تفاوت گروه‌بندی سوره‌ها با تقسیم‌بندی آنها
۱۱۸	زوجیت سوره‌ها

۱۲۲	بررسی سوره مجاور
۱۲۵	فصل نهم: محور موضوعی سوره‌ها
۱۲۵	یافتن محور موضوعی
۱۲۵	تعدد و تنوع محور موضوعی
۱۲۶	محور موضوعی و حیات سوره‌ها
۱۲۸	توجه به رکوع‌های اول و آخر
۱۲۸	محور موضوعی و موضوع اصلی
۱۲۹	محور موضوعی و نام سوره
۱۳۰	محور موضوعی و اهداف سوره
۱۳۰	گروه‌بندی سوره‌ها و تشخیص محور موضوعی
۱۳۲	فصل دهم: احادیث فضائل السور یا خواص السور
۱۳۳	محتوای احادیث فضائل السور و خواص السور
۱۳۴	ماهیت احادیث خواص السور
۱۳۵	گستره وسیع و نامحدود علم خواص القرآن
۱۳۶	اخذ روش‌های سوره‌شناسی از احادیث معصومین
۱۳۷	احادیث فضائل و خواص سند استقلال سوره‌ها
۱۳۸	روش صحیح مراجعه به احادیث فضائل السور و خواص السور
۱۴۰	فصل یازدهم: تلخیص یا تفصیل سوره‌ها
۱۴۰	راز کوتاه بودن سوره‌های پایانی قرآن
۱۴۱	سوره‌های متوسط الحجم، تلخیص یا تفصیل
۱۴۲	هدف از تلخیص سوره‌های بلند
۱۴۲	امکان تلخیص سوره‌های کوتاه
۱۴۳	تهیه خلاصه‌های متعدد از یک سوره
۱۴۳	آداب و آیین تلخیص سوره‌ها
۱۴۵	تلخیص سوره بقره در آموزه نبوی
۱۴۶	تفصیل سوره‌های به ظاهر کوتاه
۱۴۷	فصل دوازدهم: توجه به تفاوت‌های سوره شناسی با تفسیر
۱۴۷	از نظر تخصصی یا همگانی بودن
۱۴۹	از نظر ماهیت کار
۱۵۱	از نظر نوع نگاه
۱۵۲	از نظر باز یا بسته بودن پرونده سوره
۱۵۳	از نظر راحتی کار
۱۵۵	از نظر توجه به ارتباط و تناسب آیات سوره

مقدمه

بسم الله الرحمن الرحيم. الحمد لله رب العالمين. و افضل الصلوات مع ازكى التحيات على محمد المصطفى خاتم النبيين، و آله الطاهرين، و صحبه المنتجبين، من الانصار و المهاجرين، و الذين اتبعوهم باحسان من المتقين والمحسنين، من الآن الى يوم يقوم الناس لرب العالمين.

شهر رمضان، الذى انزل فيه القرآن، هدى للناس و بينات من الهدى و الفرقان. «قرآن» که به عنوان خاتم الکتب در ليله القدر در ماه مبارک رمضان در یک نزول دفعی بی سابقه و اعجازآمیز و اعجاب برانگیز از سوی خدای سبحان بر قلب مبارک خاتم پیامبران نازل شده است، زمانی به عنوان کتاب انسان سازی و درسنامه نظری و عملی و بسته آموزشی و پژوهشی علمی و فرهنگی تربیت و هدایت انسان کارآمد خواهد گردید که به گونه ای در فرایند نزول تدریجی قرار گیرد و عملاً وصف «فرقان» را به خود بگیرد. در فضای تحقیق موضوعی در قرآن کریم، از آنجا که بر حسب نیاز و گرایش و اشتیاق، محقق مسلمان اهل قرآن یا پژوهشگر قرآن آشنای غیرمسلمان، قدم به قدم و موضوع به موضوع به دریای بی کران معارف الهی قرآن ورود پیدا می کند، به نوعی قرآن با وصف فرقان برای او ظهور و بروز خواهد داشت، و نوعی نزول تدریجی موضوعی برای او جایگزین نزول تدریجی اولیه قرآن می گردد، و راز آن همه بازتاب مؤثر و دستاوردهای چشمگیر در برقراری ارتباط و انس با قرآن و تصحیح و ارتقای قرآن شناسی پژوهشگران و کاربران روش تحقیق موضوعی در قرآن کریم در همین بازسازی تدریج نزول و ظهور اثرگذار فرقانیت قرآن برای آن عزیزان اهل قرآن بوده است و خواهد بود.

دیگر زمینه آماده و گسترده تدبّر و پژوهش و تحقیق در قرآن که یکی از عوامل مؤثر در ایجاد و افزایش انس با قرآن نیز هست، روش تحقیق ساختاری در قرآن کریم یا سوره شناسی است. در فضای مطالعات سوره شناختی، شخص پژوهشگر و محقق، با قرآن به عنوان یک کتاب چندصد صفحه ای با

تقسیمات قالبی نه محتوایی اجزاء و احزاب و اعشار و اخماس برخورد نمی‌کند، بلکه قرآن کریم برای او مجموعه‌ای است متشکل از یکصد و چهارده سوره کوچک و بزرگ و پانصد و پنجاه و پنج زیرسوره یا واحد موضوعی یا رکوع، که سوره به سوره و واحد به واحد مورد بررسی و مطالعه و تدبّر و استفاده قرار می‌گیرد؛ جایگاه و اهداف و مقاصد هر یک از سوره‌های قرآن کریم بازشناخته می‌شود؛ محور یا محورهای موضوعی هر سوره کشف و بررسی و فعال می‌شود و ویژگی‌های یکایک سوره‌ها خودنمایی می‌کنند.

پژوهشگر سوره‌شناس خیلی زود درمی‌یابد که بر خلاف تصور غالب قرآن‌شناسان مسلمان و بعضی از قرآن‌شناسان غیرمسلمان، سوره‌های قرآن قطعات یا مقطعات کوچک و بزرگ یک کتاب که نام قرآن را به خود گرفته باشد، نیستند، بلکه سوره‌های قرآن چهره‌های متعددی از قرآن مجید و جلوه‌های متنوعی از قرآن کریم‌اند که صاحب قرآن ایزد منان در این سفره پهن و بی‌کران فراوی بندگان گسترده و در اختیار آنان قرار داده است، تا هر فرد و هر گروه و هر جماعت از انسان‌ها در طول زمان و عرض مکان تا قیام قیامت بنا به هر شاکله و شاخصه و هر شخصیت و هویت و موقعیت که داشته باشند، یک به یک از میان آن سوره‌ها - که هر یک از آنها جداگانه به مثابه کل قرآن حکیم‌اند - برگزینند و از آن طریق، به تدریج، به دریای معارف و ژرفای حقایق قرآن کریم راه یابند.

سوره‌شناسی که همان «قرآن‌شناسی سوره به سوره» است، یکی از بایسته‌ترین «انواع» علوم قرآنی و یکی از شایسته‌ترین حوزه‌های مطالعات نوین قرآنی است. نزدیک‌ترین انواع سنتی علوم قرآنی به این رشته نوپدید و کارآمد، علم فضائل القرآن / فضائل السور، همچنین علم خواص القرآن / خواص الآیات و السور بوده است، و در منابع تاریخی از این دانش سوره‌شناسی، هرچند عملاً هنوز شکل نگرفته و تحقق نیافته بوده، با عنوان «خصائص السور» یاد می‌شده است. علم سوره‌شناسی برخلاف علم تفسیر که عهده‌دار شرح و توضیح آیه به آیه متن قرآن کریم مطابق ترتیب مصحف شریف است، عبارت از یک مطالعه‌ی اسلوبی و ساختاری است که در پی شناخت فزاینده نسبت به چیستی و چرایی تدوین سوره‌ها در مجموعه آسمانی و الهی قرآن، و فلسفه وجودی حصارهایی است که لا به لای مجموعه عظیم آیات در قرآن کریم کشیده شده‌اند.